

**ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ИНТЕРИОРНИТЕ
ПРОСТРАНСТВА В УЧИЛИЩНИТЕ СГРАДИ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ХХІ в.**

**Арх. Десислава Ангелова Христова
ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна, България**

Резюме: Училищните сгради в България, строени през целия ХХ век следват съветския модел на типология на сградите, с предимно коридорна схема. До голяма степен са еднотипни както във функционално отношение, така и в оформлението на външния и вътрешен облик.

Следвайки европейските добри архитектурни практики, редица училища в страната през ХХІ в. правят стъпки за промяна на средата, като най-бърз метод за промяна на стратегиите в обучението на учениците. Това води до промяна на нагласите и на двете страни на процеса обучаващ-обучавани. Тенденцията е да се върви по посока на навлизане на технологиите като инструментариум в процеса на обучение и промяна на моделите на преподаване. Стимулира се работата в екипи, поставяне на мисловни задачи, стремеж към креативност и творчество. Промяната в интериорните пространства е първата стъпка към тази дългосрочна програма.

Най-често тази промяна на средата започва първо в общите пространства – училищни дворове, приемни фойета, коридори, постепенно преминава към цялостно преустройство на класни стаи и на цялата сграда. Различни са и методите на финансиране – Държава, Община, Фондации и независими структури (училищно настоятелство, дарители).

Ключови думи: интериорни пространства, училищни сгради, приемни зони, фойе, коридор.

TENDENCIES IN THE DEVELOPMENT OF INTERIOR SPACES IN SCHOOL BUILDINGS IN BULGARIA IN XXI Century.

**Arch Desislava Angelova Hristova
Varna Free University "Chernorizets Hrabar"**

Abstract: School buildings in Bulgaria, built throughout the 20th century, follow the Soviet model of building typology, with a mostly corridor scheme. They are largely the same in functional terms as well as in the layout of the exterior and interior spaces.

Following the European good architectural practices, a number of schools in the country in the 21st century made steps to change the environment as the fastest way to change strategies in student education. This leads to a change in attitudes on both sides of the learner-trained process. The trend is to move towards technology as a tool in learning and changing teaching patterns. It encourages teamwork, mental thinking, creativity and creativity. Changing interior spaces is the first step towards this long-term program. Most often this change of environment begins first in the common spaces - school yards, reception lobbies, corridors, gradually progressing to a complete reconstruction of classrooms and the whole building. There are also different funding methods - Country, Municipality, Foundations and Independent Structures (School Board, Volunteers).

Keywords: interior spaces, school buildings, reception areas, foyer, corridor.

1. Увод

В началото на новото хилядолетие, във времето на технологичната революция и промяна на ценности и стереотипи в образованието и културата, все по-наболели са въпросите с увеличаващата се разлика между темповете на информационния поток и методите и средствата за обучение в стандартната училищна среда. Функционирането на процесите при иновационните методи на обучение изискват и нова учебна среда. Най-пряко това засяга класните стаи и общите пространства – фоййета, мултифункционални зали и кабинети.

Според Р. Райновска, "в резултат от динамично протичащи интеграционни процеси в пространствената структура на обществените сгради и комплекси, в съвременната архитектура се наблюдава тенденция към увеличаване на относителния дял на приемните пространства по отношение на общата площ на сградата" [1].

В миналото процесът на обучение е пасивен, докато сега приоритет има интерактивното образование, изискващо и различна учебна среда - мобилна, трансформируема, гъвкава. "Обособяват се общи за училището многофункционални зали и пространства. Приемните зони се разширяват"[1]. "Внимание е обърнато на общите пространства, които са внимателно детайлирани и изпълнени"[2]. Р. Райновска много точно разглежда понятието „многофункционалност“ за обществените сгради. През XX век се приема за многофункционално пространство предимно залното за определен вид ограничени функции "като например многофункционална зала в училище за видове събития с ограничен зрелищен характер. Съвременното многофункционално пространство интегрира различни по функционалност зони, които се преливат взаимно и които в даден момент

могат да изпълняват необходима доминираща функция. Съществено се увеличава относителния дял на комуникационните площи" [1].

Идеята за все по-големия дял на общи пространства започва да се прилага вече в проектирането на нови сгради за образование и в България, а така също и при реконструкцията на старите училищно сгради. Тенденцията е да се замени стария модел на коридорната система като се приложи финландския модел на образование като най-успешно реализиран в последните 20 години. „В съвременната педагогическа практика финландската образователна система е считана за най-успешна. През последните 10 години учениците във Финландия са постигнали най-високи резултати според международната оценка на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие по програмата за международно оценяване на резултатите от образованието PISA.“ [3].

Технологиите неизменно променят модела на образователния процес. Учителят пред черната дъска срещу насочените към него ученици, вече отстъпва на друг вид приемане и предаване на информация. Прилагат се принципите на демократичното общество – в центъра се поставя ученикът, с неговите потребности, с неговите нужди да получи необходимата информация в среда, близка до домашната, без стрес, с дискусии, игри, използване на технологиите като инструменти в процеса на обучение.

Общите пространства в съвременните училищни сгради могат да съчетават множество функционални зони, както според избраното формообразуване – атриум, улица, покрита галерия, така и в зависимост "от възрастовата група - амфитеатрално организиран кът за презентации, места за самостоятелна и групово работа, разнообразни зони за рекреация. В много случаи в приемното пространство е заделена зона за хранене" [1]. "Когато

общото фойе добива формата на покрита улица, покривът създава сенчеста площадка за децата по време на почивките. Масивните стени и таван защитават от слънчевите лъчи ползвателите на сградата" [4].

Мащабността на проектите за реновиране на училища в България зависи от средствата, осигурени за реализирането им. Те могат да се финансират от: държавата, общината, училищното настоятелство, фондации, дарители и др. като най-често се прилагат смесени модели на съфинансиране.

Промяната на средата може да се степенува най-общо като промяна на интериорното пространство на:

коридори,

фойета,

класни стаи,

зални пространства (столова, атриум, актова зала, физкултурен салон)

училищен двор,

цялостна реконструкция.

Тук ще се разгледат примери от проекти и реконструкция на съществуващи училищни сгради в България през последните 10 г.

2. Примери за минимална намеса в интериора

През 2015 г. в **18 СУ "Уилям Гладстон" в София** отваря врати класна стая "Конфуций" - първата такава в средно училище в България. Тя е резултат от сътрудничеството с институт "Конфуций", след одобрен проект от Съвета за международно разпространение на китайски език (Ханбан). През същата година се открива и **Учебна зала " Конфуций" в 138 СОУ**, плод на 15 годишен труд на преподавателката по китайски език в училището и по проект на млад дизайнерски екип. В резултат на изцяло ново

оборудване с маси в светли цветове, окачен таван с тематични шарки, кътове за книги и свободно време е получена интересна и мотивираща учебна среда.

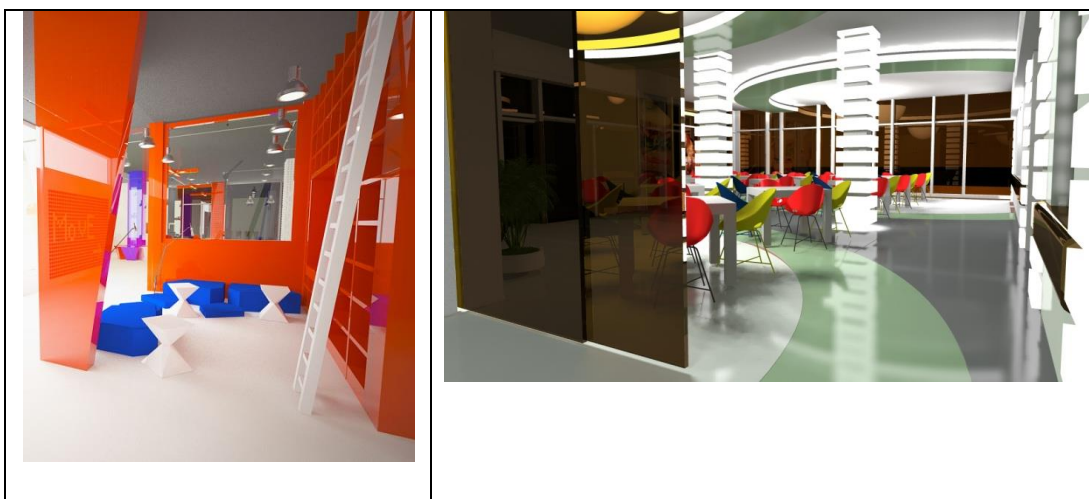

Фиг. 1. Учебна зала "Конфуций" в 138 СОУ :Професор Васил Златарски" , гр.София, проект и реализация

Вдъхновяващ пример за самоинициатива и реализация на една своя мечта са учениците от **Френската гимназия в София**, които сами решават да създадат свое пространство за общуване в коридора на училището си. През 2016 г. решават да направят свой кът с диванчета, място за почивка в междучасията, за срещи и информация. Сами набират средства с базари, спонсори, дарения. Първо реализират промяната в коридора на четвъртия етаж на гимназията, използвайки палети за корпусни мебели, цветни дунапрени за сядане, стелажи за книги и табла за декорация. постепенно кампанията набира популярност. С повече средства се реновират и останалите коридори. Така вече те не са студени и неприятни пространства, а по-скоро пресъздават уютна домашна среда.

*Фиг. 2. Промяна на коридори във френската гимназия в София
(снимки БТВ новините)*

*Фиг. 3. Курсови проекти на студенти от ВСУ "Черноризец Храбър"
(архив автора)*

Друг пример за сътрудничество между ученици и студенти по архитектура и дизайн е за **интериор на фойето и коридорите на френската гимназия във Варна**. Бивши ученици на варненската IV езикова гимназия, като студенти вече във ВСУ "Черноризец Храбър", през 2013 г. разработват своите идеи като курсови проекти по интериор. Идеята е да се разшири визуално централното фойе и заедно с обновяване и осветяване на

коридорите да придобие съвременен приветлив облик и функция. За съжаление липсата на средства все още бави тази реализация.

3. Реконструкция на част от сграда

Сериозна промяна на средата в класните стаи са проектите с участие на спонсори от страна на Общината, Фондации, Училищните настоятелства.

Във всички проекти личи стремеж към иновативно отношение към интериора. Търси се идентичност на средата според конкретните потребности на учениците, с ново оборудване, подходящо за гъвкавост на учебния процес.

През 2016 г. в **Софийската математическа гимназия** се реновират 20 класни стаи, където студените едноцветни стени се заменят от пъстри картини, заредени със смисъл и подтекст, свързани със съответния предмет. Проектът е финансиран от фондация "Лайт Сорс" и обхваща 40 класни стаи, 6 фойета и 4 коридора. Променяйки средата в училище, фондацията цели да насърчава образованието, по-комфортна, позитивна и цветна учебна среда, която повишава креативността на децата, тяхната вътрешна осъзнатост, която след това пораснали те пренасят в живота.

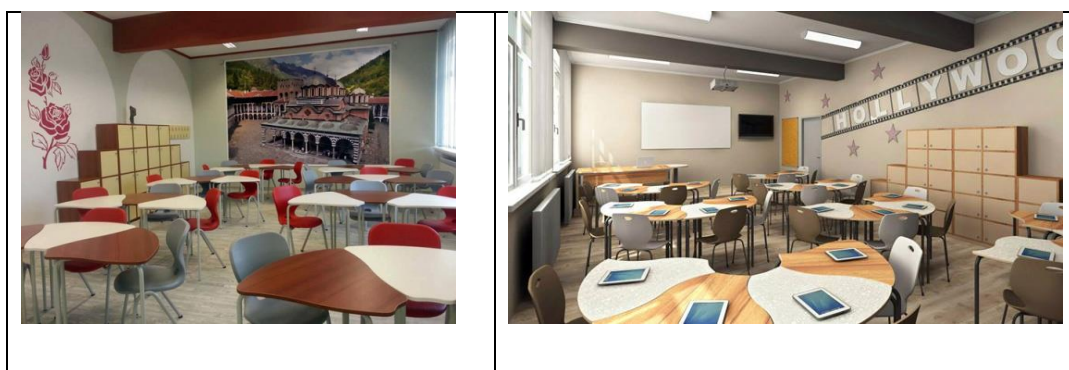

Фиг. 4. Класни стаи на Софийската математическа гимназия
(Снимки <https://uchiteli.bg/>)

Фондация "Америка за България" е друг важен фактор в осъществяването на големите промени в българските училища по посока нови технологии в обучението и нова учебна среда. Проектът "Училище на бъдещето" помага на много училища в страната да преобразят свои класни стаи.

Едно от първите училища е II СОУ „Професор Никола Маринов“ в Търговище. През 2014 г. училището превръща седем класни стаи в зали, оборудвани със съвременни и модерни технологии – таблети за учениците, лаптопи за учителите, интерактивни дъски, мултимедийни проектори и озвучителна техника. Имената на залите, както и техният естетически вид, носят идеята, че България е част от глобалния свят, в който всеки има място. Идеята е светът да се мисли в неговата цялост и взаимовръзка.

От зала „България“ се преминава в зала „Рим“, а после са „Лондон“, „Вашингтон“, „Лос Анджелис“, „Ню Йорк“ и „Чикаго“. Те оживяват чрез фототапети и нестандартни удобни ученически мебели. В едно от фойетата е оформено интерактивно пространство – публична зона за социални контакти и за извънкласни дейности. Стените в коридорите се превръщат в арт галерия, в която участие взимат както учители, така и ученици.

Фиг. 5. Класни стаи във II СОУ „Професор Никола Маринов“, Търговище

Много добър пример за обновяване на пространството е и **интериорът на ОУ "П. Р. Славейков" гр.Варна**, където със съфинансиране от Фондация "Америка за България", Община Варна и Училищното настоятелство през 2017 г. се реконструира част от първия етаж на сградата – коридора и шестте класни стаи, предназначени само за ученици от първи и втори клас. Проектирана е приказна среда за най-малките ученици, съчетана с най-модерно технологично оборудване – таблети, мултимедиен проектор, смарт телевизор. Всяка класна стая е "Дом" (на математиците, на разказвачите на приказки, на изкуствата, на спортистите, на природолюбителите, на пътешествениците), като са подбрани спокойни тонове за ограждащите повърхности и акценти само в цвета на масите. Във всяка стая има фототапет, рисуван по конкретната тема и носещ скрити послания.

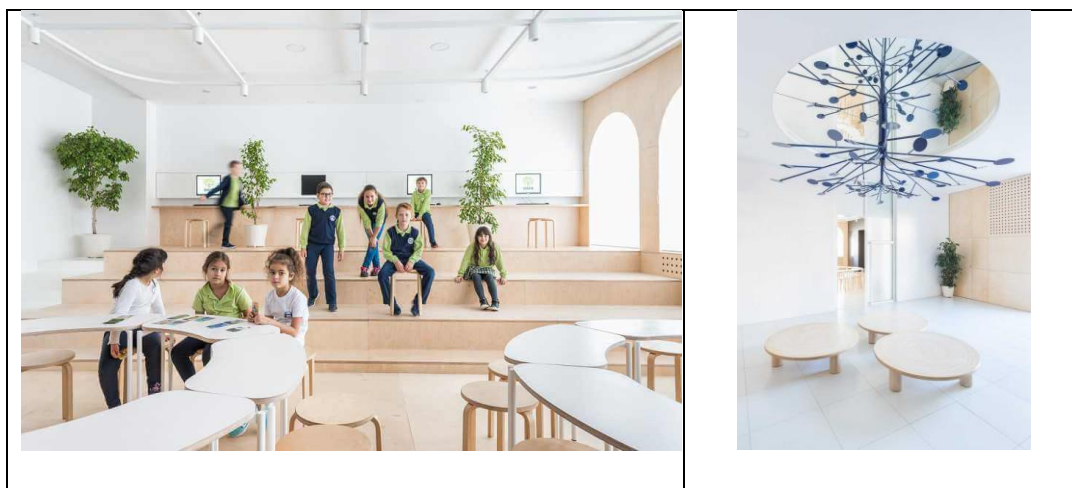

*Фиг. 6. Класни стаи и коридор в ОУ "П.Р.Славейков" гр.Варна
(Проект и снимки - автора)*

Коридорът е "улица", място за срещи, за общуване през междучасията, с обособени кътове за почивка, подвижна сцена за театрални представления, библиотека, пейки. Една от стаите е превърната в открито пространство с диванчета, масички и "дърво на знанието" , където могат да поставят свои макети, книги и др. Стените по коридорите са декорирани

като улица, с къщи и дървета, в бледи тонове, като основа за представяне на ученическото творчество - макети, картички, рисунки. "Улицата" ще оживява при всеки празник и всяка изложба с нова различна украса, сътворена именно от децата.

Иновативен проект, спечелил голямата награда на Първите Български архитектурни награди 2018, организирани от Камарата на архитектите в България и под патронажа на министъра на културата Боил Банов е "Зала "Демократос" – проект за преустройство на залата в основното училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Свети Влас, превърната в живо пространство със свобода за учене и дебати, работилница, театрална и кинозала и столова едновременно. Артистичният акцент в проекта е „дървото на не-знанието“ – метафора на любопитството и стремежа към знание. *„Искрено вярваме, че архитектурата и дизайнът имат повдигната роля от чисто утилитарната и могат да дават решение на належащи обществени проблеми“* [5], е мотива на един от проектантите дизайнера Недко Николов.

Фиг. 7. "Зала "Демократос" – основното училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Свети Влас

4. Цялостна реконструкция на средата

Един от първите проекти за цялостна реконструкция на училищната сграда е плод на над 7 годишен труд на родители, община, архитекти - **столичното 145 ОУ "Симеон Радев"**. Проектът е възложен на проф.Ст.Попов и довършен от съпругата му след неговата кончина. Има експериментален и иновативен характер. Цялостната реконструкция на училищния комплекс, заедно с прилежащите му дворни пространства се базира на най-новите и най-успешни световни тенденции в това направление и е стъпка за бъдещи усъвършенствания в тази област във всички училища в България.

Фиг. 8. Проект за 145 СОУ, София

Целите на реконструкцията са:

- централно универсално представително пространство, ежедневно ползваемо от училището за столова на принципа на селфсервиз и периодично по време на празници, както от учениците, така и от жителите на района;
- нов политехнически център;
- нова обща лекционна зала, в която могат да се провеждат лекции/уроци на няколко класа едновременно;

– остъклена и уголемена библиотека точно до входа, отворена за ползване и от външни лица, без те да влизат във вътрешността на училището;

– частично остъклени класни стаи, целящи прозрачност, конкуренция, качество на обучението;

– нова зала със сцена за репетиции, представления, концерти и други общи изяви, защото децата растат чрез изкуство и имат нужда да бъдат звезди" [6].

Този проект все още не е реализиран и набира средства.

През 2018г. отваря врати новият **Център по природни науки и предприемачество в Първо ОУ "Никола Йонков Вапцаров" в град Берковица**. Проектантите арх. Славова и арх. Стайнова са и лектори на тема "Третият учител: важноста на средата в учебния процес" в "конференцията DigitalKidz" [7].

Обновеното пространство позволява 18 режима на учене: учене от връстници – менторство, индивидуално с учителя, работа в екип, учене чрез мобилни технологии, провеждане на дискусии, интердисциплинарно учене, учене чрез природни наблюдения и чрез изкуство, учене чрез движение и игра и др.остта на средата в учебния процес” .

Фиг. 9. Първо ОУ "Никола Йонков Вапцаров" в град Берковица

През 2017 г. отваря врати и най-новото училище в Бургас "Александър Георгиев Коджакафалията", изцяло финансирано от Общината, с проведен докрай принцип на конкурсното начало - както за проектантите и изпълнителите, така и за Директора и учителите.

Сградата е реконструиран бивш интернат, който претърпява основен външен и вътрешен ремонт, в двора са изградени нови спортни площадки и озеленяване, а стаите и коридорите напълно преобразяват функциите си. Освен това училището е свързано чрез топла връзка със сградата на Френската и Математическата гимназия. В коридорите са монтирани шкафчета, в които учениците ще могат да оставят учебниците и помагалата, които използват в училище, облекчавайки тежестта на ученическите раници. В стаите има проектори, които ще прожектират образователни филмчета на учениците. Всяка стая е обзаведена по различен начин, според образователната програма.

Фиг. 10. Училище "Александър Георгиев Коджакафалията", Бургас

В заключение може да бъде направен извод, че българските училища следват с бързи темпове западните модели на промяна на учебната среда, като се прилагат всички средства за осъществяването им - от промяна на една стая или коридор в съществуваща сграда - до цялостна реконструкция на сградата, със саниране, дизайн и съвременно технологично оборудване.

В епохата на четвъртата индустриална революция, тенденцията е този процес на осъвременяване на сградния фонд да се засили, за да бъде образованието адекватно на своето време. Средата възпитава и е необходима за промяната на начините на мислене и за израстване на психически и емоционално зрели индивиди.

Литература

1. Райновска, Р. Пространствено развитие на приемните пространства в някои видове обществени сгради. // E-Journal VFU. ISSN 1313-7514 бр. 12/2019
2. Петров, Пл. Предварително сглобени модулни обемни елементи в многоетажното строителството. Международна научна конференция по архитектура и строителство“. Arcive 2019, ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна, ISSN 2367-7252
3. Райновска, Р. Актуален поглед към реконструкцията на училищните сгради. 6-та Международна научна конференция “Архитектура, строителство – съвременност”30 Май -1 Юни 2013, България ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна, ISSN 2367-7252
4. Петров, Пл. Пресовани земни блокове (ПЗБ) в строителството на сгради – проучване на примери от Африка и България. IX Международна научна конференция по архитектура и строителство“. Arcive 2019, ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна, ISSN 2367-7252
5. <https://www.manager.bg/kultura/uchilishchna-zala-vze-golyamata-nagrada-za-blgarska-arhitektura>
6. <http://neesmeshno.com/2018/09/30/>
7. <http://digitalkidz.eu/conference>